

4. Uwarunkowania rozwoju turystyki kwalifikowanej na obszarach wiejskich powiatu limanowskiego

Arkadiusz Niedziółka

Wstęp

Turystyka kwalifikowana, nazywana także specjalistyczną, jest jedną z podstawowych form turystyki możliwych do uprawiania na obszarach wiejskich w Polsce. Dotyczy aktywnego spędzania czasu wolnego przez turystów, a jej rozwój uwarunkowany jest przede wszystkim występowaniem na obszarach recepcji turystycznej walorów specjalistycznych. Walory te umożliwiają turystom uprawianie różnych aktywnych form rekreacji, np. turystyki pieszej górskiej, turystyki rowerowej, jazdy konnej, kajakarstwa czy żeglarstwa. Do najpopularniejszych walorów specjalistycznych można zaliczyć: szlaki piesze, rowerowe, konne, rzeki, na których odbywają się spływy kajakowe, jeziora, po których turyści żeglują czy trasy narciarskie, biegowe i zjazdowe będące podstawą uprawiania narciarstwa.

Często tzw. „turyści aktywni” korzystają z usług noclegowych i gastronomicznych oferowanych w specyficznych obiektach hotelarskich bądź noclegowych. Turyści wędrujący po górach nierzadko śpią w schroniskach. Ci, którzy żeglują po jeziorach dosyć często nocują natomiast na terenie stanic wodnych PTTK (Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego), na kempingach, w gospodarstwach agroturystycznych czy domach wycieczkowych położonych nad jeziorami.

Oprócz infrastruktury turystycznej, walorów specjalistycznych i walorów środowiska przyrodniczego ważnym czynnikiem determinującym rozwój turystyki kwalifikowanej jest wsparcie udzielane przez różne podmioty i organizacje. Wspomniane PTTK zajmuje się głównie promocją krajoznawstwa i właśnie turystyki aktywnej. Posiada uprawnienia do nadawania odznak turystycznych, np. pieszej, kajakowej, konnej i żeglarskiej. Istotnymi podmiotami wspierającymi rozwój turystyki specjalistycznej są ponadto LOT-y (Lokalne Organizacje Turystyczne) i stowarzyszenia agroturystyczne. W sferze lokalnej rozwój turystyki kwalifikowanej, szczególnie jeśli na terenie danej gminy występują odpowiednie i liczne walory specjalistyczne, wspierają gminne władze samorządowe. Wsparcie udzielane turystyce specjalistycznej przez władze lokalne najczęściej związane jest z promocją i inwestycjami samorządów w infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną.

Regionem województwa małopolskiego charakteryzującym się wybitnymi walorami przyrodniczymi jest powiat limanowski. Walory krajobrazowe tego regionu to przede wszystkim pasma Beskidu Wyspowego i Gorców, w tym Gorczański Park Narodowy. Na obszarach tych szeroko rozpowszechniona jest piesza turystyka górską, którą turyści mogą uprawiać dzięki wytyczonym licznym szlakom turystyki pieszej. Występujące tutaj obszary cenne przyrodniczo, a więc góry, lasy i rzeki, predestynują zarówno Gorce, jak i Beskid Wyspowy do uprawiania także ekoturystyki. Według J. Sali i J. Musiała cały powiat limanowski jest bardzo atrakcyjny turystycznie, co sprawia, że turystyka ma duże szanse stać się jedną z najbardziej dynamicznych funkcji gospodarczych tego regionu¹.

Celem głównym opracowania jest przedstawienie uwarunkowań rozwoju turystyki kwalifikowanej na obszarach cennych przyrodniczo w powiecie limanowskim. Wyznaczono również cele szczegółowe, które dotyczą celu głównego. Są to:

1. Określenie roli władz samorządowych w rozwoju turystyki kwalifikowanej.
2. Określenie stanu rozwoju infrastruktury turystycznej: bazy noclegowej, bazy gastronomicznej oraz obiektów sportowo-rekreacyjnych.
3. Przedstawienie najważniejszych walorów specjalistycznych regionu.

W celu zrealizowania postawionego celu głównego oraz dwóch pierwszych celów szczegółowych w okresie wiosenno-letnim 2019 przeprowadzono badania we wszystkich gminach wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu limanowskiego. Ich celem było określenie aktualnego stanu rozwoju infrastruktury turystycznej oraz roli władz lokalnych w rozwoju różnych form turystyki, w tym turystyki kwalifikowanej. Narzędziem badawczym wykorzystanym w badaniach był kwestionariusz ankiety, a osobami, które wypełniły ankiety – pracownicy urzędów gmin zajmujący się głównie lub m.in. sprawami turystyki i promocji swojej gminy. Ankieta obejmowała zarówno pytania otwarte jak i zamknięte. W celu realizacji trzeciego celu szczegółowego zaczerpnięto informacje o walorach specjalistycznych z portalu internetowego powiatu limanowskiego.

Istota turystyki kwalifikowanej

Według T. Łobożewicza i R. Koguta turystyka kwalifikowana stanowi najwyższą formę specjalizacji turystycznej i odnosi się do kwalifikacji osobistych, jakie musi posiadać turysta². M. Durydiwka, A. Kowalczyk i S. Kulczyk uważają natomiast, że pojęcie

¹ J. Sala, J. Musiał, *Determinanty rozwoju gospodarki turystycznej w subregionie limanowskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2007, nr 761, s. 6.

² T. Łobożewicz, R. Kogut, *Turystyka aktywna – turystyka kwalifikowana*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 1999, s. 15.

turystyki kwalifikowanej można rozumieć na dwa sposoby³. Pierwszy podkreśla przede wszystkim osiąganie celów sprawnościowych, natomiast drugi traktuje ją jako możliwość uprawiania różnego rodzaju hobby. Jeśli chodzi o drugi przypadek, autorzy ci twierdzą, że turystyka kwalifikowana jest turystyką specjalnych zainteresowań, mającą charakter sportowy, kulturowy lub przyrodniczy. Dodają, iż ważne jest ponadto przygotowanie turysty pod względem kondycyjnym oraz technicznym⁴.

E. Mazur twierdzi, że turystyka specjalistyczna (kwalifikowana) jest uprawiana w różnych zakresach czasowych i wymaga specjalistycznych umiejętności i sprzętu oraz odpowiedniej kondycji fizycznej⁵. Autor zwraca również uwagę, że turystyka kwalifikowana jest związana z zamiłowaniem do pewnych dyscyplin znajdujących się już w kategoriach sportowych (narciarstwo, żeglarstwo, kajakerstwo, myślistwo, alpinizm i inne). Mazur dodaje, że niezbędne jest posiadanie odpowiedniego sprzętu turystyczno-sportowego, którego używanie często wymaga uprzedniego przeszkolenia, a w niektórych wypadkach uprawnień formalnych⁶.

Podstawowym warunkiem uprawiania turystyki kwalifikowanej jest występowanie na danym obszarze walorów specjalistycznych. Cytowany już Mazur podaje, że stanowią one wartości obszarów, na których warunki umożliwiają uprawianie różnorodnych i specjalistycznych form ruchu turystycznego i sportu, np. żeglarstwa, narciarstwa, wędkarstwa, jazdy konnej czy wspinaczki wysokogórskiej⁷. Do przykładowych walorów specjalistycznych można zaliczyć: akweny, tereny leśne, stoki górskie, szlaki turystyki pieszej, rowerowej i konnej.

Według A. Andrejuka różne definicje turystyki kwalifikowanej pozwalają na wyodrębnienie kilku jej cech wspólnych⁸:

1. Turystyka kwalifikowana jest formą aktywności zaliczaną do najwyższej formy specjalizacji w wybranej dyscyplinie turystycznej. Wiele osób uprawia turystykę pieszą, rowerową czy kajakową, jednak tylko nieliczna grupa ludzi robi to ze znanstwem. W tym wypadku istotne znaczenie odgrywa chęć uczestnika do uzyskania najwyższej specjalizacji.
2. Turysta kwalifikowany za swój główny cel powinien obrać zdobycie i utrzymanie jak najwyższej zarówno dla zdrowia, jak i wieku sprawności oraz wydolności fizycznej. Niezbędna jest umiejętność dostosowania się i uodpornienia na niekorzystne warunki pogodowe oraz niedające się przewidzieć sytuacje losowe.

³ M. Durydiwka, A. Kowalczyk, S. Kulczyk, *Definicja i zakres pojęcia „turystyka zrównoważona”*, w: A. Kowalczyk (red.), *Turystyka zrównoważona*, PWN, Warszawa 2010, s. 34.

⁴ Ibidem.

⁵ E. Mazur, *Leksykon turystyki i krajoznawstwa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000, s. 63-64.

⁶ Ibidem, s. 64.

⁷ Ibidem, s. 70.

⁸ A. Andrejuk, *Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna*, Kengraf, Warszawa 1998, s. 35.

3. W turystyce kwalifikowanej istotną kwestią jest opanowanie umiejętności posługiwania się sprzętem turystycznym. Turyści chcący uprawiać różne jej formy powinni umieć np. dobrze rozłożyć namiot, korzystać z kuchenki turystycznej czy sprzętu noclegowego. Ważne jest również opanowanie przez nich techniki biwakowania i obozowania.
4. Turyści aktywni powinni posiadać szeroką wiedzę na temat środowiska, w którym przebywają i które zwiedzają. Aby zostać turystą kwalifikowanym należy wyrobić umiejętność samodzielnego zdobywania wiedzy krajoznawczej, a także nauczyć się orientacji w terenie oraz osiąść zdolność poruszania się po nim.
5. W turystyce kwalifikowanej może mieć również miejsce współzawodnictwo zarówno indywidualne, jak i grupowe. Jednak ze względu na cele widowiskowe jest ono organizowane bardzo rzadko.

W uprawianiu turystyki kwalifikowanej pomocne są także odpowiednie przewodniki, informatory, mapy oraz monografie⁹. Ułatwiają one np. turystom chodzącym po górach penetrację w terenie, szczególnie jeśli pierwszy raz idą w dane górskie pasma. Wymienione instrumenty promocyjne są również wykorzystywane w innych rodzajach turystyki specjalistycznej, np. w turystyce rowerowej oraz w żeglarstwie.

Uwarunkowania rozwoju turystyki kwalifikowanej w powiecie limanowskim

Powiat limanowski jest jednym z 22 powiatów należących do województwa małopolskiego. Administracyjnie znajduje się na pograniczu Beskidu Wyspowego i Gorców. Atrakcyjność turystyczną regionu w dużym stopniu podnoszą występujące na jego obszarze tereny ustawowo chronione: Gorczański Park Narodowy założony w 1981 roku i obejmujący obszar 7019 ha oraz trzy rezerваты przyrody: Luboń Wielki, Śnieżnica i Kostrza¹⁰.

W powiecie limanowskim można uprawiać różne formy turystyki kwalifikowanej, przede wszystkim turystykę pieszą górską, ale także turystykę rowerową i konną, a w okresie zimowym turystykę narciarską¹¹. Turystyka piesza górską jest popularną formą turystyki kwalifikowanej w tym regionie. W powiecie znajduje się 36 szlaków pieszych o łącznej długości 445 km¹². Wybrane szlaki piesze prezentuje tabela 4.1.

⁹ J. Merski, *Turystyka kwalifikowana*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Warszawie, Warszawa 2002, s. 134.

¹⁰ P. Dąbrowski, *Park Narodowy w Gorcach*, Oddział Akademicki PTTK, Kraków 1984, s. 10.

¹¹ A. Niedziółka, *Stan i uwarunkowania rozwoju agroturystyki w gminach powiatu limanowskiego w: K. Duda (red.), Dobre praktyki rolne. Tradycja kuchni lokalnej a szanse rozwoju turystyki wiejskiej*, Wydawnictwo Episteme, Łącko–Kraków 2011, s. 73.

¹² Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Turystyka piesza, <https://powiat.limanowski.pl/turystyka-piesza> [dostęp: 15.01.2020].

TABELA 4.1. Wybrane szlaki turystyki pieszej przebiegające przez teren powiatu limanowskiego (stan na 15.01.2020 roku)

Lp.	Trasa szlaku	Kolor szlaku	Długość (km)
1.	Luboń Wielki – przełęcz Glisne – Mszana Dolna – Lubogoszcz Zachodni – Lubogoszcz – Kasina Wielka – Wierzbanowska – Lubomir – Malinowska Skała w Beskidzie Śląskim	czerwony	22,0
2.	Myślenice – Ciecień – Dzielec – Kasina Wielka – Śnieżnica – przełęcz Gruszowiec – Ćwilin – Jurków – Cyrla – Mogielica – przełęcz pod Krzystonowem – Szczawa	niebieski	36,9
3.	Tymbark – Rupniów – Kamionna – Łopuszne – Paprotna (Kamienie Brodzińskiego) – Bochnia	niebieski	12,9
4.	Dobra – Łopień – Przełęcz Rydza-Śmigłego – Mogielica – Przełęcz Słopnicka – Cichoń – Przełęcz Jana Pawła II (Cichoń/Ostra) – Ostra – Łukowica – Łyżka – Limanowa – Paproć – Tymbark – Kostrza – Jodłownik – Szczyrzyc – Ciecień – Lubomir	niebieski	76,3
5.	Pisarzowa – Sałasz	niebieski	4,3
6.	Łososina Górna – Dzielec – przełęcz pod Sałaszem	niebieski	6,3
7.	Śnieżnica (górna stacja wyciągu orczykowego) – przełęcz Gruszowiec	niebieski	2,2
8.	Lubogoszcz – Mszana Dolna – Ogorzała – Ostra – Kobylica – Jasień	niebieski	21,0
9.	Pólrzeczki – polana Wały – Szczawa Białe	niebieski	5,6
10.	Tymbark – Słopnice Królewski – Mogielica – Krzystonów – polana Wały – Jasień – przełęcz Przysło – Nowy Targ	żółty	19,0
11.	Łososina Górna – Pasierbiec – Kamionna – Żegocina	żółty	9,0
12.	Nowy Krzyż na Miejskiej Górze – Łysa Góra – Stary Krzyż – ośrodek wypoczynkowy – Nowy Krzyż	żółty	4,0
13.	Lubogoszcz Zachodni (935 m) – ośrodek na Lubogoszczu (700 m) – Kasinka Mała (380 m) – Szczebel (976 m) – Zimna Dziura (650 m) – Lubień	czarny	8,6
14.	Przyszowa – osiedle Zamek – Łyżka	czarny	5,0

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Szlaki piesze, <https://powiat.limanowski.pl/szlaki-piesze> [dostęp: 15.01.2020].

Bardzo popularną formą turystyki kwalifikowanej w powiecie limanowskim jest także turystyka rowerowa. Łączna długość szlaków rowerowych wynosi na jego obszarze prawie 320 km, a przykładowe zostały zaprezentowane w tabeli 4.2¹³.

TABELA 4.2. Szlaki rowerowe w powiecie limanowskim (stan na 12.01.2020 roku)

Lp.	Trasa szlaku	Długość (km)	Kolor szlaku
1.	Limanowa – Łososina Górna – Walowa Góra – Pasierbiec – Kisielówka – Rupniów	25	zielony
2.	Limanowa – Łososina Górna – Koszary – góra Paproć	18	czerwony
3.	Limanowa – osiedle Marsów – Stara Wieś Wola – Majeż – Golców – Opalona – Ostra	34	brązowy
4.	Przełęcz Chyszówki – szlakiem na Łopień – poprzez masyw Łopienia na Hajdowską Górę – do Słopnic Dolnych	43	zielony
5.	Laskowa Centrum – Laskowa Górna – stacja narciarska (dolna) – stacja narciarska (górną) – Makowica – wokół szczytu Kamionnej – stacja narciarska (górną) – Zbójka – Laskowa Centrum	36	czerwony
6.	Ujanowice – Sechna – Granice – Przyłaski – Krosna – Strzeszyce – Ujanowice	26	zielony
7.	Limanowa – ul. Willowa – Międzygórski – Rola – Kącina – wyciąg na Sarczyn – Miejska Góra – Krzyż	19	żółty
8.	Limanowa – Stara Wieś – Zakopane – Leśniówka – Ostra	18	pomarańczowy

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Gmina Limanowa, <https://powiat.limanowski.pl/gmina-limanowa> [dostęp: 12.01.2020], Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Gmina Słopnice, <https://powiat.limanowski.pl/gmina-slopnice> [dostęp: 12.01.2020], Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Gmina Laskowa, <https://powiat.limanowski.pl/gmina-laskowa> [dostęp: 12.01.2020].

W powiecie limanowskim można ponadto uprawiać rekreacyjną jazdę konną, dzięki siedmiu wytyczonym szlakom konnym o łącznej długości 88 km (tab. 4.3).

W powiecie limanowskim działa również 10 ośrodków narciarskich, które zlokalizowane są na terytorium pięciu gmin (tab. 4.4).

¹³ Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Szlaki rowerowe, <https://powiat.limanowski.pl/szlaki-rowerowe> [dostęp: 12.01.2020].

TABELA 4.3. Szlaki konne na terenie powiatu limanowskiego (stan na 11.01.2020 roku)

Lp.	Trasa szlaku	Długość (km)
1.	Turbacz – polana Mrażnica pod Gorcem	10,4
2.	Polana Gabrowska – Jaworzyna Kamienicka – Trusiówka	8,9
3.	Potasznia – Pasieka – Koninki	7,3
4.	Koninki – dolina Potoku Turbacz – dolina Olszowego Potoku	5
5.	Koninki – Tobołów – Obidowiec – Turbacz	8,4
6.	Polana Gabrowska – Zielenica – do granic GPN	8,0
7.	Kamienica – Gorc-Turbacz – dół Kamienicy – Przysłop – Mogielica – Wyrąbiska – Wierchy Zalesiańskie – Kamienica	40,0
Razem:		88,0

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Turystyka konna, <https://powiat.limanowski.pl/turystyka-konna> [dostęp: 11.01.2020].

TABELA 4.4. Wyciągi narciarskie w powiecie limanowskim (stan na 11.01.2020 roku)

Gmina	Nazwa ośrodka	Długość tras (m)	Rodzaj wyciągu	Stopień trudności trasy
Laskowa-Kamionna	Laskowa Ski	4000	orczykowo-linowy	trudna
Limanowa	Limanowa Ski	2300	krzeselkowy	trudna
Mszana Dolna	Lubomierz Ski	2560	orczykowy	trudna
	Śnieżnica	1075	orczykowy	trudna
	Wierzbanowa	210	zaczepowy	łatwa
Niedźwiedź	Tobołów I	1200	linowo-krzeselkowy	trudna
	Starmaszka	270	talerzykowy	łatwa
	Huciszko	325	talerzykowy	bardzo trudna
	Tobołów II	140	talerzykowy	łatwa
Tymbark	Łopień	200	orczykowy	łatwa

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Turystyka zimowa, <https://powiat.limanowski.pl/turystyka-zimowa> [dostęp: 11.01.2020].

Walory specjalistyczne wyszczególnione w tabelach 3.1-3.4 stanowią podstawę rozwoju aktywnej rekreacji. Rekreacja oznacza „zespół działań i zachowań podejmowanych przez jednostkę w czasie wolnym”¹⁴. W szerszym ujęciu rekreację można natomiast określić jako „zjawisko społeczno-kulturowe, którego rozwój determinuje wzrost ilości wolnego czasu oraz związane z tym formy zachowań ludzi”¹⁵.

Rozwój turystyki kwalifikowanej jest także uwzględniony w większości strategii rozwoju gmin powiatu limanowskiego oraz w strategii rozwoju powiatu. W Strategii Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019-2025 w Obszarze 1 o nazwie Gospodarka Lokalna wyszczególniono cztery cele operacyjne i kierunki interwencji. Jeden z celów o numerze 1.4 został nazwany „Intensyfikacja rozwoju turystyki i rekreacji na terenie powiatu”¹⁶. Zawarto w nim 10 tzw. kierunków interwencji związanych z rozwojem różnych form turystyki i infrastruktury turystycznej. Kierunek nr 1.4.8 dotyczy bezpośrednio turystyki górskiej i nazwany został „Rozwój i promocja turystyki górskiej”.

Ważnym kierunkiem, o numerze 1.4.14, wydaje się być także utworzenie Lokalnej Organizacji Turystycznej Powiatu Limanowskiego. Powołanie w najbliższych kilku latach takiej organizacji z pewnością przyczyniłoby się do intensyfikacji współpracy pomiędzy różnymi jej przyszłymi członkami. Jak podaje M. Migdał, członkami LOT-ów są najczęściej:¹⁷

- urzędy miast i gmin, na terenie których działa Lokalna Organizacja Turystyczna;
- lokalne organizacje branżowe, np. stowarzyszenia i fundacje;
- wszelkie podmioty gospodarcze prowadzące działalność w zakresie szeroko pojętych usług turystycznych i okołoturystycznych.

Zasadniczym działaniem przyszłej Lokalnej Organizacji Turystycznej byłoby kreowanie nowych oraz udoskonalanie obecnych produktów turystycznych, w tym usług związanych z turystyką kwalifikowaną. Podstawowymi zadaniami lokalnych organizacji turystycznych są¹⁸:

- integracja społeczności lokalnej, głównie jednostek samorządu terytorialnego i branży turystycznej;
- tworzenie i rozwój produktu turystycznego wokół lokalnych atrakcji turystycznych;

¹⁴ A. P. Lubowiecki-Vikuk, M. Paczyńska-Jędryck, *Współczesne tendencje w rozwoju form rekreacyjnych i turystycznych*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 9.

¹⁵ I. Kielbasiewicz-Drozdowska, *Zarys rozwoju refleksji teoretycznej nad problematyką rekreacji*, w: I. Kielbasiewicz-Drozdowska, W. Siwiński (red.), *Teoria i metodyka rekreacji*, AWF, Poznań 2001, s. 13.

¹⁶ *Strategia Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019-2025*, <https://powiat.limanowski.pl/wp-content/uploads/2019/06/Zalacznik1.pdf> [dostęp: 15.01.2020].

¹⁷ M. Migdał, *ROT i LOT jako instrumenty polityki turystycznej – wstęp do analizy struktury formalno-prawnej oraz zasad zwyczajowych funkcjonowania ROT i LOT*, „Rocznik Naukowy Wyższej Szkoły Turystyki i Rekreacji im. M. Orłowicza w Warszawie” 2007, t. 6/2007, s. 27.

¹⁸ J. Borzyszkowski, *Organizacja i zarządzanie turystyką w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 83.

- promocja lokalnych produktów i atrakcji turystycznych;
- gromadzenie i aktualizacja informacji o atrakcjach i produktach turystycznych;
- utrzymanie i prowadzenie lokalnych punktów informacji turystycznej.

M. Jalinik zwraca uwagę, że kluczowym obszarem zainteresowania wielu LOT-ów, szczególnie na terenach, gdzie jedną z dominujących form aktywności stanowi tradycyjne rolnictwo, jest promocja agroturystyki i ofert gospodarstw agroturystycznych¹⁹.

Nowa Lokalna Organizacja Turystyczna Powiatu Limanowskiego z pewnością realizowałaby większość powyższych zadań, wśród których dominowałby szeroko rozumiany marketing. Byłyby to działania związane z kształtowaniem oferty turystycznej regionu, w tym dalszy rozwój różnych form turystyki, m.in.: agroturystyki, ekoturystyki, turystyki pieszej górskiej, turystyki rowerowej i narciarskiej. Nowo utworzona LOT miałaby ponadto za zadanie modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej poprzez zdobywanie na ten cel środków zewnętrznych, w tym pochodzących z programów i działań Unii Europejskiej.

Wyniki badań

W momencie przeprowadzania badań wiosną i latem 2019 roku tylko w jednej gminie Słupnicze strategia była w trakcie opracowywania. Pozostałe gminy powiatu limanowskiego posiadały aktualne strategie rozwoju, w których zapisano różne działania wspierające sektor usług turystyczno-rekreacyjnych.

We wszystkich analizach SWOT opracowanych strategii, w ich mocnych stronach oraz w szansach rozwoju gmin umieszczono zróżnicowane kwestie dotyczące lokalnej turystyki. Wskazywano przede wszystkim na atrakcyjne lokalne walory przyrodnicze i kulturowe, na odpowiednią bazę noclegową i gastronomiczną oraz na liczne szlaki turystyczne umożliwiające uprawianie turystyki pieszej górskiej, rowerowej, konnej i narciarskiej.

Podstawą rozwoju każdej formy turystyki jest infrastruktura turystyczna, określana także jako turystyczne zagospodarowanie. W związku z tym w ankiecie zawarto pytania dotyczące liczby i rodzajów obiektów noclegowych oraz zakładów gastronomicznych działających w badanych gminach. Jeśli chodzi o obiekty świadczące usługi noclegowe, w powiecie limanowskim dominują zdecydowanie gospodarstwa agroturystyczne (tab. 4.5).

W części obiektów noclegowych świadczy się turystom także usługi żywieniowe, np. w hotelach, pensjonatach i schroniskach. W powiecie limanowskim działają również samodzielne zakłady gastronomiczne. Najczęściej są to bary, kawiarnie i restauracje. Ich ilość w poszczególnych gminach przedstawiono w tabeli 4.6.

¹⁹ M. Jalinik, *Doradztwo w działalności turystycznej*, EkoPress, Białystok 2016, s. 75.

TABELA 4.5. Liczba i rodzaje obiektów noclegowych funkcjonujących w poszczególnych gminach powiatu limanowskiego

Obiekt noclegowy	Gmina				
	Dobra	Jodłownik	Kamienica	Laskowa	Limanowa
Hotel	–	–	–	4	–
Motel	2	–	–	–	–
Pensjonat	–	1	4	–	–
Ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy	–	–	1	–	1
Schronisko młodzieżowe	1	–	–	–	–
Kwaterna prywatna	–	–	15	–	–
Gospodarstwo agroturystyczne	23	3	10	10	20
Pole biwakowe	–	–	1	10	–
Obiekt noclegowy	Gmina				
	Łukowica	Mszana Dolna	Niedźwiedz	Słopnice	Tymbark
Hotel	–	–	1	–	
Pensjonat	–	–	–	1	–
Ośrodek rehabilitacyjno-leczniczy	–	3	1	–	3
Ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy	–	2	–	–	1
Kwaterna prywatna	–	–	–	2	3
Gospodarstwo agroturystyczne	9	18	25	1	
Schronisko	–	3	–	–	–
Szkolne schronisko młodzieżowe	–	–	–	–	1
Dom wycieczkowy	–	1	–	7	
Domki – ośrodek	–	–	–	5	–

ŹRÓDŁO: opracowanie własne.

TABELA 4.6. Najważniejsze zakłady gastronomiczne działające w poszczególnych gminach powiatu limanowskiego

Miasto	Zakłady gastronomiczne			Ogółem
	kawiarnie	bary	restauracje	
Limanowa	4	4	5	13
Mszana Dolna	2	7	3	12
Gmina	Zakłady gastronomiczne			Ogółem:
	kawiarnie	bary	restauracje	
Dobra	–	5	2	7
Jodłownik	–	1	2	3
Kamienica	–	1	2	3
Laskowa	2	–	2	4
Limanowa	1	1	3	5
Łukowica	4	–	–	4
Mszana Dolna	3	–	1	4
Niedzwiedz	–	–	3	3
Słopnice	2	1	1	4
Tymbark	1	5	1	7
Ogółem:	19	25	25	69

ŹRÓDŁO: opracowanie własne.

Oprócz usług podstawowych, turyści w miejscowościach recepcji turystycznej często korzystają z różnych usług rekreacyjnych. Te świadczone są w różnego typu obiektach sportowo-rekreacyjnych. Z przeprowadzonych badań dowiedziano się, że w każdej gminie znajdują się boiska sportowe oraz sale gimnastyczne, a w prawie każdej, oprócz gminy Kamienica, również i hale sportowe (tab. 4.7).

TABELA 4.7. Obiekty sportowo-rekreacyjne funkcjonujące w badanych gminach

Gmina	Obiekt sportowo-rekreacyjny				
	boisko sportowe	basen	siłownia	hala sportowa	sala gimnastyczna
Dobra	9	–	–	1	2
Jodłownik	5	–	–	1	1
Kamienica	7	–	1	–	4
Laskowa	8	–	–	1	2
Limanowa	13	1	2	8	8
Łukowica	2	–	–	3	3
Mszana Dolna	4	2	4	6	5
Niedźwiedź	5	1	1	4	2
Słopnice	7	–	–	3	3
Tymbark	5	1	2	5	4

ŹRÓDŁO: opracowanie własne.

Na oficjalnych stronach internetowych badanych gmin można znaleźć nie tylko informacje dotyczące gminnej infrastruktury turystycznej, ale także walorów przyrodniczych, kulturowych oraz licznych walorów specjalistycznych. Te ostatnie umożliwiają w sposób bezpośredni rozwój turystyki specjalistycznej. Na swoich portalach internetowych gminy opisują przebiegające przez ich teren szlaki turystyki pieszej, rowerowej i konnej. Władze samorządowe promują turystykę aktywną również w wydawanych publikacjach oraz niekiedy podczas wyjazdów na targi i giełdy turystyczne.

Większość gmin w celu rozwoju turystyki, a przede wszystkim w celu jej promocji, współpracuje z LGD (Lokalnymi Grupami Działania), kołami gospodyń wiejskich oraz ze stowarzyszeniami agroturystycznymi.

Ważnym czynnikiem determinującym rozwój usług turystyczno-rekreacyjnych są różnego rodzaju przedsięwzięcia inwestycyjne. Dlatego też w ankiecie pojawiło się pytanie o to, czy gminy korzystały do tej pory ze środków Unii Europejskiej (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013) na realizację inwestycji w sektorze

turystyki i rekreacji. Wszyscy ankietowani odpowiedzieli twierdząco, a ich odpowiedzi dotyczyły przede wszystkim modernizacji szlaków turystycznych i boisk sportowych oraz wydawania katalogów promujących lokalne walory turystyczne.

Podsumowanie

Na obszarach wiejskich powiatu limanowskiego turyści mogą uprawiać różne formy turystyki wiejskiej. Do najpopularniejszych należą ekoturystyka, agroturystyka związana z pobytem wczasowiczów w gospodarstwach agroturystycznych oraz turystyka kwalifikowana (specjalistyczna). Dzięki występującym w regionie licznym i zróżnicowanym walorom specjalistycznym turyści mogą uprawiać turystykę pieszą górską w Beskidzie Wyspowym i w Gorcach, turystykę rowerową, a w trzech gminach także rekreację konną. W pięciu gminach istnieje natomiast możliwość uprawiania turystyki narciarskiej.

Rozwój turystyki kwalifikowanej uwarunkowany jest także działalnością władz lokalnych. Wspierają one jej rozwój – a także rozwój innych form turystyki – głównie poprzez działania promocyjne oraz różne inwestycje.

Na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych we wszystkich gminach powiatu limanowskiego można stwierdzić, że:

1. Rozwój turystyki specjalistycznej w powiecie limanowskim możliwy jest dzięki występującym tutaj różnym walorom specjalistycznym, głównie szlakom pieszym, ścieżkom rowerowym, szlakom konnym i trasom narciarskim.
2. Wśród obiektów noclegowych w regionie zdecydowanie dominują gospodarstwa agroturystyczne.
3. Wśród zakładów gastronomicznych we wszystkich gminach powiatu limanowskiego, łącznie z miastami Limanowa i Mszana Dolna, najwięcej jest barów i restauracji (po 25) oraz kawiarni (15).
4. W powiecie limanowskim funkcjonują różne obiekty sportowo-rekreacyjne, z których korzystają zarówno jego mieszkańcy, jak i wypoczywający tutaj turyści.
5. Wśród obiektów sportowo-rekreacyjnych najwięcej jest boisk sportowych oraz hal sportowych i gimnastycznych.
6. Władze lokalne wspierają rozwój turystyki kwalifikowanej przede wszystkim poprzez czynne uczestnictwo w jej promocji.
7. Wszystkie badane gminy zdobywały do tej pory środki unijne na rozwój usług turystyczno-rekreacyjnych.

Streszczenie

W opracowaniu zaprezentowano uwarunkowania rozwoju turystyki kwalifikowanej na obszarach wiejskich powiatu limanowskiego. W części teoretycznej zdefiniowano turystykę kwalifikowaną oraz podano jej najważniejsze cechy. Przedstawiono ponadto, na podstawie portalu internetowego powiatu, jego walory specjalistyczne, dzięki którym możliwy jest rozwój turystyki kwalifikowanej. W części empirycznej opracowania autor zaprezentował wyniki badań ankietowych przeprowadzonych we wszystkich gminach wiejskich i miejsko-wiejskich powiatu limanowskiego. Badania miały na celu ukazanie stanu infrastruktury turystycznej badanego regionu, najważniejsze uprawiane na jego terenie formy turystyki, w tym turystykę kwalifikowaną oraz znaczenie władz lokalnych w rozwoju turystyki.

Słowa kluczowe: turystyka kwalifikowana, walory specjalistyczne, turystyka

Summary

Conditions for the development of qualified tourism development in rural areas of the Limanowa Province

In the article the determinants of qualified tourism development in rural areas of Limanowa Province were presented. In the theoretical part of the study, qualified tourism was defined and its most important features were given. Moreover, on the basis of the Limanowa Province's internet portal, its specialized values, which makes it possible to develop qualified tourism, were presented. In the empirical part of the article, the author presented the results of surveys carried out in all rural and urban-rural communes of the Limanowa Province. The research was aimed at showing the state of tourist infrastructure of the studied region, the most important forms of tourism practiced in its area, including qualified tourism and the importance of local authorities in the development of tourism.

Key words: qualified tourism, specialist tourist values, tourism

Literatura

1. Andrejuk A., *Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna*, Kengraf, Warszawa 1998.
2. Borzyszkowski J., *Organizacja i zarządzanie turystyką w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2012.
3. Dąbrowski P., *Park Narodowy w Gorcach*, Oddział Akademicki PTTK, Kraków 1984.
4. Durydiwka M., Kowalczyk A., Kulczyk S., *Definicja i zakres pojęcia „turystyka zrównoważona”*, w: A. Kowalczyk (red.), *Turystyka zrównoważona*, PWN, Warszawa 2010.
5. Jalinik M., *Doradztwo w działalności turystycznej*, EkoPress, Białystok 2016.
6. Kiełbasiewicz-Drozdowska I., *Zarys rozwoju refleksji teoretycznej nad problematyką rekreacji*, w: I. Kiełbasiewicz-Drozdowska, W. Siwiński (red.), *Teoria i metodyka rekreacji*, AWF, Poznań 2001.

7. Lubowiecki-Vikuk A. P., Paczyńska-Jędryck M., *Współczesne tendencje w rozwoju form rekreacyjnych i turystycznych*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010.
8. Łobożewicz T., Kogut R., *Turystyka aktywna – turystyka kwalifikowana*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Warszawie, Warszawa 1999.
9. Mazur E., *Leksykon turystyki i krajoznawstwa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000.
10. Merski J., *Turystyka kwalifikowana*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Warszawie, Warszawa 2002.
11. Migdał M., *ROT i LOT jako instrumenty polityki turystycznej – wstęp do analizy struktury formalno-prawnej oraz zasad zwyczajowych funkcjonowania ROT i LOT*, „Rocznik Naukowy Wyższej Szkoły Turystyki i Rekreacji im. M. Orłowicza w Warszawie” 2007, t. 6.
12. Niedziółka A., *Stan i uwarunkowania rozwoju agroturystyki w gminach powiatu limanowskiego* w: K. Duda (red.), *Dobre praktyki rolne. Tradycja kuchni lokalnej a szanse rozwoju turystyki wiejskiej*, Wydawnictwo Episteme, Łącko–Kraków 2011.
13. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Gmina Laskowa, <https://powiat.limanowski.pl/gmina-laskowa> [dostęp: 12.01.2020].
14. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Gmina Limanowa, <https://powiat.limanowski.pl/gmina-limanowa> [dostęp: 12.01.2020].
15. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Gmina Słopnice, <https://powiat.limanowski.pl/gmina-slopnice> [dostęp: 12.01.2020].
16. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Szlaki piesze, <https://powiat.limanowski.pl/szlaki-piesze> [15.01.2020].
17. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Szlaki rowerowe, <https://powiat.limanowski.pl/szlaki-rowerowe> [dostęp: 12.01.2020].
18. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Turystyka konna, <https://powiat.limanowski.pl/turystyka-konna> [dostęp: 11.01.2020].
19. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Turystyka piesza, <https://powiat.limanowski.pl/turystyka-piesza> [dostęp: 15.01.2020].
20. Oficjalny Portal Powiatu Limanowskiego. Turystyka zimowa, <https://powiat.limanowski.pl/turystyka-zimowa> [dostęp: 11.01.2020].
21. Sala J., Musiał J., *Determinanty rozwoju gospodarki turystycznej w subregionie limanowskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2007, nr 761.
22. *Strategia Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019-2025*, <https://powiat.limanowski.pl/wp-content/uploads/2019/06/Zalacznik1.pdf> [dostęp: 15.01.2020].